

September 1998

**Socialtjänstens insatser
för kvinnor
som utsätts för våld**

LÄNSSTYRELSEN ÖSTERGÖTLAND

Förord

Varje år utsätts tiotusentals kvinnor i Sverige för misshandel och sexualbrott. I många fall handlar det om brott som begås av en man som är närstående till kvinnan. Våldsbrott mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem och är ett allvarligt uttryck för bristande jämställdhet. Regeringens förslag för att bekämpa våldet mot kvinnor berör ett brett fält av områden och har tre centrala utgångspunkter: lagstiftningen förbättras och skärps, förebyggande åtgärder vidtas samt att utsatta kvinnor ska få en ett bättre bemötande.

Aktuell forskning visar dels hur våldet och det destruktiva klimatet drabbar barn och ungdomar i dessa familjer och dels hur våldet som ett sätt att lösa konflikter följer ungdomarna när de etablerar egna parrelationer.

Denna rapport är resultatet av en undersökning som genomförts av länsstyrelsen i Östergötlands län. Syftet med undersökningen har varit att uppmärksamma och inventera socialtjänstens insatser när det gäller frågor om våld mot kvinnor. Socialtjänsten har en viktig roll när det gäller att ge stöd till kvinnor som utsätts för våld.

Ett varmt tack riktas till alla som medverkat i arbetet med undersökningen.

Bo Silén
Socialdirektör

Inger Winkelmann
Socialkonsulent

Innehåll	sid
0 Sammanfattning	1
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund och syfte	4
Myndighetssamverkan kring kvinnor som utsätts för våld	4
Länsstyrelsens uppdrag	5
2 Metod	5
3 Våld mot kvinnor	5
Statistik över våld mot kvinnor i Sverige 1997	6
Statistik över våld mot kvinnor i Östergötland 1997	6
4 Barn i misshandelsmiljöer	7
5 Socialtjänstens ansvar för kvinnor som utsätts för våld	7
6 Resultat	8
7 Länsstyrelsens kommentarer	18

Sammanfattning

Länsstyrelsen har tillsyn över socialtjänsten i länet. Rapporten ger enbart en bild av socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld och inte samhällets totala insatser. Varje år utsätts tiotusentals kvinnor i Sverige för misshandel och sexualbrott. I många fall har brottet begåtts av en man som är närstående till kvinnan.

Regeringen har beslutat om myndighetsgemensamma uppdrag för åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor under åren 1998-2002. För länsstyrelsens del innebär uppdraget, att inom ramen för tillsynsansvaret när det gäller socialtjänsten följa och uppmärksamma frågor om våld mot kvinnor samt verka för regional samverkan i de frågorna.

Att bekämpa kvinnovåld är en prioriterad uppgift för rättsväsendet. Våld mot kvinnor är också ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan kvinnor och män. Socialtjänstlagen har kompletterats med ny bestämmelse som innebär att Socialnämnden ska verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation (SFS 1998:409). Socialtjänstens ansvar har därmed tydliggjorts och till uppgiften hör att vidareutveckla kompetens och handlingsberedskap för att kunna stödja och hjälpa utsatta kvinnor.

Länsstyrelsen har gjort en kartläggning i syfte att få en bild av socialnämndernas arbete med frågor rörande våld mot kvinnor. I rapporten redovisas resultatet av denna kartläggning.

I tre kommuner i länet, Linköping (Omsorgsnämnden), Norrköping och Ödeshög, finns etablerade samverkansgrupper kring kvinnovåld. Det är dessa tre kommuner som har rutiner/riktlinjer/handlingsplan för handläggning av ärenden som rör våld mot kvinnor. De myndigheter/organisationer med vilka samverkan förekommer är åklagare, polis, frivården, landstinget, kvinnojouren samt stadsmissionen.

Handlingsberedskapen för att akut ge skydd och stöd till kvinnor som utsätts för våld återfinns inom socialtjänstens övriga ordinarie verksamheter såsom jourboende, råd- och stödsamtal samt förmedling av kontakt med kvinnojourerna. Andra former av insatser som erbjuds är samtalskontakt, hemma-hos terapeut samt kontakt med andra myndigheter exempelvis polis och sjukvård.

I fem av länets kommuner, Boxholm, Linköping, Mjölby, Motala och Norrköping finns kvinnojourer och dessa har ett etablerat samarbete med kommunen. Ytterligare fyra kommuner uppger att de har ett etablerat samarbete med kvinnojourerna i grannkommunerna.

De insatser som erbjuds våldsutsatta kvinnors barn är i stort sett desamma som erbjuds övriga barn som kommer i kontakt med socialtjänsten och är i behov av insatser.

Utbildning när det gäller kvinnovåld efterlyses av ett flertal kommuner. Ingen kommun uppger att det anordnas utbildning inom socialtjänsten i dessa frågor.

Länsstyrelsen kan av undersökningen konstatera att kvinnovåld är en lågt prioriterad fråga inom socialtjänsten. För att våldet mot kvinnor ska kunna bekämpas måste frågan få ett större genomslag hos berörda myndigheter. Det kan innebära t.ex. satsningar på samverkansformer, kunskapsinhämtning och handläggningsrutiner. Med en förbättrad kunskap kanske man kommer fram till att det behövs särskilda metoder för samtal och stöd i dessa fall. Socialtjänsten har det grundläggande ansvaret för att kvinnorna och deras barn får det stöd de behöver, men lämnar ofta över ärenden till kvinnojourerna som de själva borde ta ansvar för. Länsstyrelsen vill påpeka vikten av att kvinnojourerna kan behålla sin ideella karaktär och att de får existera på sina egna villkor. Socialtjänsten bör vidareutveckla sin kompetens och handlingsberedskap för att själva kunna stödja och hjälpa utsatta kvinnor.

Socialtjänsten bör särskilt ägna uppmärksamhet åt barn som växer upp i miljöer där det förekommer våld. Det behövs mer samarbete mellan olika samhällsinstanser för att man ska kunna hjälpa dessa barn. Länsstyrelsen vill även i sammanhanget påpeka att det är angeläget för socialtjänsten att öka uppmärksamheten mot män som är eller riskerar att bli förövare av denna brottslighet. Information och uppsökande verksamhet är vidare angelägna uppgifter för socialtjänsten när det gäller att nå våldsutsatta kvinnor.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att kommunerna bildar samverkansgrupper och att dessa förankras på politiker- samt berörda myndigheters/organisationers chefs- och ledningsnivåer. För att samverkansgrupperna ska överleva krävs dels att det finns resurser för samverkan i form av tid, där medlemmarna får möjlighet att lära känna varandra och dels resurser för utbildningsinsatser. Sam

verkansgrupperna bör också arbeta fram informationsmaterial som beskriver vart misshandlade kvinnor kan vända sig. Genom samverkansgrupper ges möjligheter för deltagarna att lyfta fram kvinnovåldsfrågan på den egna arbetsplatsen och detta kan bidra till attitydförändringar som leder till en förändrad och nyanserad bild på kvinnovåld. Samverkansgrupper där varje medlem bidrar med sin verksamhets specifika kunskap ger deltagarna kunskap om kvinnovåld, dess orsak och effekter samt kunskap om andra myndigheters handläggning och resurser när det gäller kvinnovåld.

Länsstyrelsen finner det angeläget att lyfta fram verksamheten Frideborg i Norrköpings kommun som ett exempel på vad socialtjänsten tillsammans med andra myndigheter kan göra för våldsutsatta kvinnor och för de män som använt våld mot dessa kvinnor. Det är angeläget att sådana erfarenheter sprids i länet.

Rapporten visar att kvinnovåld är en alltför lågt prioriterad fråga och kraftfulla samverkansinsatser behöver vidtagas.

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Mäns våldsbrott mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem. Att bekämpa denna brottslighet är därför en prioriterad uppgift för rättsväsendet. Därtill kommer att våldet mot kvinnor också är ett allvarligt uttryck för bristande jämställdhet och för den obalans som råder i maktförhållandet mellan könen. Det kan därför inte förenas med samhällets jämställdhetsmål. Socialtjänstlagen har, i lag den 29 maj 1998 (Kvinnofrid), kompletterats med ny bestämmelse som innebär att Socialnämnden ska verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialtjänstens ansvar har därmed tydliggjorts.

Regeringen beslutade den 16 september 1997 om en lagrådsremiss i frågor som rör våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier. Lagrådsremissen har lagts fram bl.a. mot bakgrund av förslagen i betänkandena Kvinnofrid (SOU 1995:60) och Könshandel (SOU 1995:15) samt i rapporten Sexuella trakasserier och arbetsgivarens ansvar (dnr A97/3077/JÄM. Regeringens proposition, Kvinnofrid (1997/98:55) överlämnades till riksdagen den 5 februari 1998. Riksdagen fattade beslut om propositionen den 28 maj 1998.

Regeringen lämnade i december 1997 s.k. myndighetsgemensamma uppdrag till berörda myndigheter på central och regional nivå. Syftet med dessa är bl.a. att under åren 1998-2002 förtydliga de krav som regeringen ställer på myndigheterna i deras arbete med frågor som rör våld mot kvinnor.

Östergötland har varit ett föregångslän när det gäller att arbeta förebyggande med familjevåld. Länsgruppen för familjevåld tillsattes år 1985 och presenterade samma år broschyren "Det angår alla", en broschyr rörande handläggningsrutiner om kvinnomisshandel. I enlighet med regeringsuppdrag presenterade denna länsgrupp 1993 skriften "Att möta våld mot kvinnor".

Myndighetssamverkan kring kvinnor som utsatts för våld

Syftet med myndighetsgemensamma uppdrag är att samhällets samlade insatser i högre utsträckning än vad som nu är fallet tas i anspråk för att förebygga och beivra våldsbrott mot kvinnor och för att skydda, stödja och hjälpa kvinnor som utsatts för eller riskerar att utsättas för våld, samt att rikta ökad uppmärksamhet mot män som är eller riskerar att bli förövare av denna brottslighet.

Regeringens strategi för att bekämpa våldet mot kvinnor måste få ett större genomslag hos berörda myndigheter. Det kan t.ex. innebära satsningar på organisationsförändringar, samverkansformer, kunskapsinhämtning och en översyn av handläggningsrutiner m.m. Det gäller såväl inom berörd myndighets egna ansvarsområde som ifråga om samverkan mellan berörda myndigheter och mellan myndigheter och frivilligorganisationer.

Socialstyrelsen fick i juni 1991 ett uppdrag av regeringen att utveckla metoder och modeller för samverkan mellan myndigheter samt mellan dessa och frivilliga organisationer när det gäller kvinnomisshandel. Arbetet slutfördes i juni 1995. Fem länsstyrelser deltog i projektet, länsstyrelserna i Blekinge, Södermanlands, Skaraborgs, Stockholms och Kopparbergs län. Samverkansgrupper startade i 71 kommuner och riktlinjer för samverkan togs fram.

Länsstyrelsens uppdrag

Länsstyrelsen skall inom ramen för sitt tillsynsansvar när det gäller socialtjänsten följa och uppmärksamma frågor om våld mot kvinnor samt verka för regional samverkan i de frågorna.

Målet för länsstyrelsens verksamhet inom socialtjänstområdet är att verka för en hög grad av rättssäkerhet, laglighet och kvalitet samt att bidra till en ökad kunskap om utvecklingen i länet vad gäller insatser inom socialtjänstens ansvarsområde. Länsstyrelsernas tillsyn och uppföljning består av såväl hantering av enskilda ärenden som uppföljning av verksamheter. Möjligheten för enskilda att vända sig till länsstyrelsen med klagomål på socialtjänstens handläggning gäller givetvis även våldutsatta kvinnor som vänt sig till socialtjänsten för att få hjälp. Handläggningen av enskilda ärenden är ett betydande inslag i länsstyrelsens arbete. Tyngdpunkten har dock förskjutits under senare år mot en mera övergripande/verksamhetsinriktad tillsyn. Inom ramen för denna tillsyn bör länsstyrelsen uppmärksamma socialtjänstens insatser när det gäller frågor om våld mot kvinnor.

2. Metod

Rapporten baseras på en enkät som samtliga kommuner i länet fått besvara.

3. Våld mot kvinnor

”Begreppet våld mot kvinnor innefattar varje våldshandling som är baserad på kön och som resulterar i, eller som sannolikt resulterar i, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång

eller godtyckliga frihetsberövanden, vare sig de sker i det offentliga eller det privata livet” (slutdokument från FN:s kvinnokonferens i Peking 1995, § 113).

Statistik över våld mot kvinnor i Sverige 1997:

- 19 046 misshandelsbrott mot kvinnor anmäldes
- endast ca 25 % av alla våldsbrott anmäls. Mörkertalet när det gäller våld mot kvinnor är sannolikt högre.
- 78 % av misshandelsbrotten mot kvinnor ledde till åtal
- 20 kvinnor om året misshandlas till döds av närstående män
- på tio år har sexualbrotten mot kvinnor ökat med 80 %
- 1 297 kvinnor våldtogs i Sverige

(uppgifter från BRÅ, Brottsförebyggande rådet och gäller våld mot kvinnor i Sverige).

Statistik över våld mot kvinnor i Östergötland 1997:

- 799 misshandelsbrott mot kvinnor anmäldes, av dessa var 37 grov misshandel. 623 av misshandelsbrotten utfördes av någon närstående eller bekant till kvinnan.
- 85 kvinnor våldtogs i Östergötland
- 57 kvinnor utsattes för sexuellt tvång och 158 kvinnor utsattes för sexuella ofredanden
- De flesta våldsbrotten mot kvinnor sker i hemmen

(uppgifter från Polismyndigheten i Östergötlands län och gäller våld mot kvinnor).

Under den senaste tioårsperioden har antalet anmälda misshandels- och sexualbrott kraftigt ökat. Våldsbrott mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem. Enligt Statistiska centralbyrån är kvinnomisshandel inte bara den vanligaste typen av misshandel mot kvinnor utan samtidigt den som innehåller den största dolda brottsligheten. Våldet mot kvinnor sker i allmänhet i hemmet vilket medför att det

ofta varken syns eller hörs av andra. Våld mot kvinnor är också ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor.

4. Barn i misshandelsmiljöer

Kvinnojourerna har de senaste åren alltmer uppmärksammat barnen i misshandelsfamiljerna. Mycket ofta och alltför ofta blir barn vittne till det våld som utövas av mannen mot kvinnan i familjen. Detta påverkar på ett förödande sätt barnens möjligheter att utvecklas. Att växa upp i ett hem där våld utövas på ett regelbundet och systematiskt sätt ger många återverkningar i ett barns liv och påverkar barnets beteende på en rad olika sätt.

5. Socialtjänstens ansvar för kvinnor som utsatts för våld

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och hjälp som den behöver (3 § SoL). Det innebär att socialtjänsten har ansvar för att den misshandlade kvinnan, den misshandlande mannen och barnen får stöd utifrån sina behov. Enligt 6 § SoL har den enskilde rätt till bistånd av Socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och sin livsföring i övrigt (bistånd i andra fall) om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker personens resurser att leva ett självständigt liv. Misshandlade kvinnor kan ha rätt till olika former av bistånd exempelvis: ekonomisk hjälp, skyddat boende, kontaktperson, kontaktfamilj, stödjande samtal, rådgivning samt hjälp med att få kontakt med andra myndigheter och frivilliga organisationer. Socialtjänsten har också enligt 9 § SoL samordningsansvar i dessa ärenden.

Socialtjänstlagen kompletterades från och med den 1 juli 1998 med en bestämmelse som innebär att Socialnämnden ska verka för att kvinnor som har utsatts eller utsätts för våld och andra övergrepp i hemmet får stöd att förändra sin situation (8a § SoL).

6. Resultat

I avsnittet redovisas kommunernas svar på frågorna i enkäten. Avsnittet avslutas med länsstyrelsens kommentarer.

Fråga 1: Finns statistik över hur många våldsutsatta kvinnor som var i kontakt med socialtjänsten under år 1997?

Samtliga kommuner uppger att det saknas statistik över hur många våldsutsatta kvinnor som varit i kontakt med socialtjänsten.

Fråga 2: Har antalet våldsutsatta kvinnor som vänder sig till socialtjänsten förändrats under föregående år?

Kommun	Ökat	Oförändrat	Minskat
Boxholm	nej	vet inte	vet inte
Finspång	vet inte	vet inte	vet inte
Kinda	vet inte	vet inte	vet inte
Linköping			
Socialnämnden	vet inte	vet inte	vet inte
Omsorgsnämnden	vet inte	vet inte	vet inte
Utföraren	vet inte	ja	vet inte
Mjölby	-	-	-
Motala	vet inte	vet inte	vet inte
Norrköping	-	ja	-
Söderköping	nej	ja	nej
Vadstena	vet inte	vet inte	vet inte
Valdemarsvik	nej	ja	nej
Ydre	vet inte	vet inte	vet inte
Åtvidaberg	nej	ja	nej
Ödeshög	-	ja	-

Huruvida det skett en ökning eller om antalet våldsutsatta kvinnor är oförändrat är svårt att utläsa ur enkätsvaren, då relevant statistik saknas. Sex kommuner har dock uppgivit att antalet är oförändrat.

Fråga 3: Finns samverkansgrupp kring kvinnomisshandel?

Kommun	ja	nej
Boxholm		x
Finspång		x
Kinda		x
Linköping		
Socialnämnd		x
Omsorgsnämnd	x	
Utföraren		x
Mjölby		x
Motala		x
Norrköping	x	
Söderköping		x
Vadstena		x
Valdemarsvik		x
Ydre		x
Åtvidaberg		x
Ödeshög	x	

Linköping (Omsorgsnämnden), Norrköping och Ödeshög är de kommuner som har samverkansgrupper.

Fråga 4: Om ja, vilka myndigheter och frivilliga organisationer ingår i gruppen?

Kommuner	Samverkansgrupper
Linköping	
Omsorgsnämnden	Förslag till samverkansmodell har tagits fram av tjänstemän från omsorgsnämnden och utförare, socialtjänsten, landstinget, polisen, åklagarmyndigheten, kvinnohuset, frivården och stadsmissionen
Norrköping	Socialtjänst, landstinget, åklagarmyndigheten, polismyndigheten, frivårdsmyndigheten och kvinnohuset
Ödeshög	Samarbete med kvinnojourerna Helga i Tranås. Kommunen ger ekonomiskt stöd till jourerna

Följande myndigheter och frivilliga organisationer ingår i Linköpings och Norrköpings samverkansgrupper: landstinget, åklagarmyndigheten, polismyndigheten, frivårdsmyndigheten, kvinnojourerna. Linköpings kommun samarbetar även med

stadsmissionen. Ödeshögs kommun samverkar med kvinnojouren Helga i Tranås kommun.

Fråga 5: Om ja, vilken form av samverkan?

Kommuner	Samverkansformer
Linköping Omsorgsnämnden	Att finna samarbetsrutiner
Norrköping	Styrgrupp där samtliga är representanter ca. 2 gånger/termin. Arbetsgrupp som träffas 2-3 gånger/termin
Ödeshög	Ekonomiskt stöd till kvinnojouren

Linköpings kommun uppger att de försöker hitta samarbetsrutiner i samverkansgruppen. Norrköpings kommun har en styrgrupp där samtliga representanter träffas två gånger/termin samt en arbetsgrupp som träffas två-tre gånger/termin. Ödeshögs kommun samarbetar genom att ekonomiskt stödja kvinnojouren Helga i Tranås.

Fråga 6: Hur fungerar samverkan?

Linköpings kommun uppger att samarbetet fungerar bra. Norrköpings kommun har positiva erfarenheter av samverkan, men framhåller att det fungerar trögt med polis- och åklagarmyndighetens medverkan. Ödeshögs kommun `vidarebefordrar´ kvinnor som är i behov av hjälp till kvinnojouren Helga i Tranås.

Fråga 7: Vilket stöd får socialtjänstens representant i samverkansgruppen av förvaltningsledningen och politikerna?

Av Linköpings kommuns enkätsvar framgår att det finns förslag till samverkansstöd, dock utan nya kommunala medel. Norrköpings kommun uppger att samverkansgruppen är en prioriterad verksamhet.

Fråga 8: Om det inte finns en samverkansgrupp, vad beror det på?

Kommun	Vad beror det på att det inte finns några samverkansgrupper
Boxholm	Finns inget behov av samverkansgrupper
Finspång	Det har inte kommit på förslag
Kinda	Samverkan fungerar bra på grund av kommunens litenhet, Behov av formell samverkan har inte funnits
Linköping	
Socialnämnden	Initiativ har tagits. Omsorgsnämnden har handlat upp tjänster. Ännu ingen fungerande samverkan skapad
Omsorgsnämnden	-
Utföraren	Initiativ har tagits "Pax" ¹ men berörda beslutsfattare har ej lagt ut detta
Socialnämnden	Initiativ har tagits. Omsorgsnämnden har handlat upp tjänster. Ännu ingen fungerande samverkan skapad
Omsorgsnämnden	
Utföraren	Initiativ har tagits "PAX" med berörda beslutsfattare har ej lagt ut detta
Mjölby	Något förslag om att sådan skall bildas har inte kommit till förvaltningen. Ej heller har något politiskt beslut därom fattats
Motala	Saknas en direkt samverkan då kvinnojouren avböjt. De vill helst ej arbeta med kvinnor med missbruk
Norrköping	Samverkansgrupp finns
Söderköping	Det har inte funnits behov av en sådan grupp
Vadstena	-
Valdemarsvik	Kommunen är liten och antalet kända våldutsatta kvinnor litet
Ydre	?
Åtvidaberg	Vi har inte upplevt att det funnits något behov. Vi samverkar mycket i kommunen, så kommunen skulle kunna starta en samverkansgrupp kring kvinnor utsatta för misshandel. Åtvidaberg har vid behov vänt sig till Linköpings Råd och Stöd
Ödeshög	-

¹ Pax är ett projekt vars syfte är att hjälpa misshandlade kvinnor och misshandlande män i Linköpings kommun. Pax bildades 1996 som ett samarbetsprojekt mellan frivårdsmyndigheten, socialtjänsten, åklagarmyndigheten, polismyndigheten, psykiatriska kliniken vid universitetssjukhuset i Linköping, föreningen kvinnohuset samt stadsmissionen.

De små kommunerna uppger i sina enkätsvar att det inte finns behov av samverkansgrupper. Samarbetet i småkommunerna fungerar bra på grund av deras litenhet. Motala kommun uppger att kvinnojouren avböjt samarbete och önskar ej arbeta med kvinnor med missbruksproblem.

Fråga 9: Har socialtjänsten rutiner/riktlinjer/handlingsplan för handläggning av ärenden som rör våld mot kvinnor?

Om ja, bifoga rutiner/riktlinjer/handlingsplan

Kommun	ja	nej
Boxholm		x
Finspång		x
Kinda		x
Linköping	x	
Socialnämnden		x
Omsorgsnämnden	x	
Utföraren		x
Mjölby		x
Motala		x
Norrköping	Inom Frideborg ² finns en arbetsrutin	x ¹
Söderköping		x
Vadstena		x
Valdemarsvik		x
Ydre		x
Åtvidaberg		x
Ödeshög	x	

Linköping (Omsorgsnämnden) och Ödeshög är de kommuner som har rutiner för handläggning av ärenden som rör våld mot kvinnor. Norrköpings kommun har inom Frideborg en arbetsrutin som innebär att alla kvinnor som anmält misshandelsbrott kontaktas.

² Frideborg är ett samverkansprojekt mellan frivårdsmyndigheten, socialförvaltningen, polisen, sjukvården, åklagarmyndigheten och kvinnohuset i Norrköping. Sedan januari 1997 är verksamheten permanentad. Organisationsrätt tillhör Frideborg frivården och socialtjänsten vilka finansierar verksamheten med varsin projektledartjänst. Sedan årsskiftet 1997-1998 är även landstinget delansvarig för verksamheten. Finspång, Söderköping och Valdemarsviks kommuner deltar i verksamheten och är medfinansierare.

Fråga 10: Vilka insatser erbjuder socialtjänsten våldsutsatta kvinnor?

Kommun	Socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor
Boxholm	Kvinnojourn, socialsekreterarkontakt och psykiatrisk öppenvård
Finspång	Skydd i form av jourboende eller kvinnohuset samt stöd av Frideborg i Norrköping
Kinda	Förmedlar kontakt med kvinnojouren i Linköping och/eller med öppenvårdsteamet
Linköping Socialnämnden Omsorgsnämnden	Enligt individuella handlingsplaner Stöd och behandling inom Råd och stöd verksamheten. Omsorgsnämnden ger stöd till kvinnohuset
Utföraren	Enskilda stödinsatser individuell behovsprövning
Mjölby	De som efter utredning och ansökan befinns vara mest adekvata i situationen
Motala	Stöd kan erbjudas genom förebyggandegrupp eller RINA-missbruksmottagningen när det är aktuellt
Norrköping	Via socialkontoren personligt stöd eller annat bistånd t. ex. boende på Kvinnohuset. Via Frideborg personligt stöd genom samordnaren eller plats i samtalsgrupp
Söderköping	Stödsamtal, Frideborgsverksamheten som kommunen arbetar med i samverkan med Norrköping, Valdemarsvik och Finspångs kommuner
Vadstena	Stödsamtal, förmedling av kontakt med t. ex. kvinnojouren, ordnande av annat boende etc.
Valdemarsvik	Kontakt med Frideborg och kvinnohuset i Norrköping
Ydre	Råd- och stöd kontakt med kvinnojouren i Tranås. Ydre kommun bidrar med ett årligt verksamhetsbidrag
Åtvidaberg	-
Ödeshög	Stödinsatser av olika slag. Samtal med socialsekreterare, krislägenhet, kvinnojouren m.m.

Nio av länets kommuner uppger att de efter behov förmedlar kontakt med kvinnojournerna i kommunerna. Samtliga kommuner uppger att de förmedlar de insat-

ser som befins vara mest adekvata i situationen. Insatserna är ofta i form av individuella behovsprövade insatser.

Fråga 11: Förekommer parsamtal i ärenden där mannen utsatt kvinnan för våld?

Finspång, Mjölby, Söderköping och Ydre kommuner uppger att det förekommer parsamtal i ärenden där mannen utsatt kvinnan för våld. Linköpings kommun uppger att det inte förekommer parsamtal hos Socialnämnden, ytterst sällan hos Omsorgsnämnden men att det förekommer hos Utföraren.

Fråga 12: Om ja, i vilka sammanhang?

Finspångs kommun uppger att det förekommer parsamtal i vårdnads- och umgänges ärenden, i Linköpings kommun förekommer det vid familjerådgivning. I Mjölby kommun förekommer det efter behov. Söderköpings kommun har parsamtal när kvinnan så önskar och i Ydre kommun förekommer det efter behov.

Fråga 13: Vilken policy har socialtjänsten, när det gäller faderns umgänge med barnen i ärenden där fadern utsätter modern för våld?

Kommun	Socialtjänstens policy vid umgänge
Boxholm	-
Finspång	Ingen uttalad policy
Kinda	Stöd vid umgänge med ex. kontaktperson
Linköping	
Socialnämnden	Barnets bästa
Omsorgsnämnden	-
Utföraren	Inte vid familjerätten
Mjölby	Barnet sätts i centrum. Föräldrarnas behov bedöms och åtgärdas enligt individuell bedömning
Motala	Ingen annan policy än den gängse att umgänget/kontakt är viktig för barnen med båda föräldrarna
Norrköping	Som regel skyddat umgänge med kontaktperson eller hos far och barn
Söderköping	Att umgänget ska ske utifrån barnens behov och situation. Det är viktigt att sätta barnen i centrum
Vadstena	Ingen utarbetad policy
Valdemarsvik	Viss restriktivitet, ibland umgänge med kontaktperson
Ydre	Utredning enligt 50 § SoL
Åtvidaberg	-
Ödeshög	Finns ej utarbetade riktlinjer

De flesta kommuner uppger att de inte har någon uttalad policy när det gäller faderns umgänge med barnen i ärenden där fadern utsätter modern för våld. Umgänget sker efter vad som är bäst för barnen.

Fråga 14: Hur uppmärksammas barn i familjer där mannen utsätter kvinnan för våld?

Av enkätsvaren framgår att kommunerna uppmärksammar barnen genom att erbjuda enskilda stödinsatser, förmedlar BUP-kontakter, utredning enligt 50 § SoL påbörjas, barnen uppmärksammas i utredningen, samtalsgrupper erbjuds, om föräldrarna önskar får barnen träffa och samtala med socialsekreterare, bra och nära samarbete med BVC, barnomsorg och skola.

Fråga 15: Vilka insatser får våldsutsatta kvinnors barn?

Kommun	Insatser för våldsutsatta kvinnors barn
Boxholm	-
Finspång	Enskilda insatser ex. stödfamilj och samtalskontakt
Kinda	Uppmärksammar barnens behov av stöd. Vid behov förmedla BUP-kontakt
Linköping	
Socialnämnden	BUP, Råd och stöd eller andra insatser
Omsorgsnämnden	-
Utföraren	individuell behovsprövning
Mjölby	Enligt individuella behov
Motala	Utredningen kan utmynna i förslag om bistånd av skilda slag, samtalskontakt, kontaktperson, kontaktfamilj etc.
Norrköping	Stödinsatser via socialkontoren. Finns samtalsgrupp inom Frideborg/Familjerätt.
Söderköping	Varierar beroende av behov, Finns inget specifikt som kommunen erbjuder just för våldsutsatta kvinnors barn
Vadstena	-
Valdemarsvik	Samtal med socialsekreterare, remiss till BUP
Ydre	Behov får avgöra
Åtvidaberg	-
Ödeshög	Stödinsatser av olika slag. Samtal med socialsekreterare, krislägenheter, kvinnojour m.m.

De insatser som erbjuds våldsutsatta kvinnors barn är desamma som erbjuds övriga barn som blir i behov av socialtjänstens insatser.

Fråga 16: Har socialtjänsten särskild verksamhet för våldsutsatta kvinnors barn?

Ödeshögs kommun uppger i sitt enkätsvar att de erbjuder hemma-hos terapeutinsatser till våldsutsatta kvinnors barn. Övriga kommuner uppger att de inte har särskild verksamhet för dessa barn.

Fråga 17: Om ja, vilken/vilka?

Ödeshögs kommun erbjuder hemma-hos terapeutinsatser.

Fråga 18: Vilka insatser erbjuder socialtjänsten män som använder våld mot kvinnor?

Finspångs kommun uppger att de erbjuder kontakt med Frideborg. Linköpings kommun uppger att Socialnämnden vid behov erbjuder råd och stöd, Omsorgsnämnden erbjuder behandling tillsammans med BUP-elefant och Utföraren erbjuder individuella insatser. Mjölby kommun erbjuder samtalskontakt. I Norrköpings kommun erbjuds männen gruppsamtal inom Frideborg eller enskilda samtal eller annat bistånd via socialkontoren. Söderköpings kommun erbjuder deltagande i Frideborgs verksamheten. Valdemarsviks kommun uppger att de erbjuder insatser i form av kontakter med Frideborg och vuxenpsykiatri. Ödeshögs kommun erbjuder individuella insatser. Övriga kommuner erbjuder inte insatser för män som använder våld.

Fråga 19: Ordnar socialtjänsten utbildning i frågor som rör våld mot kvinnor?

Ingen kommun uppger att de ordnar utbildning i frågor som rör våld mot kvinnor.

Fråga 20: Om ja, för vilka grupper?

Ingen kommun uppger att de ordnar någon utbildning.

Fråga 21: Har socialtjänsten önskemål om att länsstyrelsen ska ordna utbildning för samverkansgrupperna?

Kinda, Motala, Norrköping, Åtvidaberg och Ödeshögs kommun har önskemål om att länsstyrelsen ordnar utbildning för samverkansgrupperna. I Linköpings kommun anser Socialnämnden att det finns behov av utbildning, Omsorgsnämnden har inget sådant behov medan Utföraren har önskemål om utbildning.

Fråga 22: Om ja, vilken utbildning?

Viktigt att utbildningen planeras och genomförs lokalt. Bra om länsstyrelsen ger ekonomiskt stöd till utbildningen och gärna har förslag på resurspersoner. En allmän utbildning när det gäller problematiken omkring kvinnovåld och på vilket sätt man kan tackla den. Önskemål finns om att få utbildning för att kunna arbeta likt Frideborg i Norrköpings kommun. Alla berörda myndigheter bör erhålla utbildning.

Fråga 23: Har socialtjänsten tagit del av Operation Kvinnofrids material, Våld mot kvinnor, När vi möter en misshandlad kvinna samt broschyrerna, De värsta ärren sitter på insidan och När kärlek gör ont?

Endast Norrköping har i begränsad omfattning tagit del av Operation Kvinnofrids material.

Fråga 24: Om ja, hur används materialet?

Norrköpings kommun uppger att materialet används inom socialtjänsten men skulle kunna användas mer.

Fråga 25: Finns synpunkter på materialet?

Ja.

Fråga 26: Om ja, vilka?

Norrköpings kommun uppger i sitt enkätsvar att materialet är mycket bra och skulle kunna användas mer inom den lokala socialtjänsten.

Fråga 27: Övriga kommentarer

- Det är svårt att svara på enkäten. Många kvinnor socialtjänsten haft kontakt med saknar barn eller har vuxna barn. Statistik över detta område saknas.
- Utbildning gällande kvinnovåld önskas för samverkande myndigheter.

7. Länsstyrelsens kommentarer

Under den senaste tioårsperioden har antalet anmälda misshandels- och sexualbrott ökat kraftigt. I Sverige utsätts tiotusentals kvinnor för misshandels- och sexualbrott. I många fall har brottet begåtts av en man som är närstående till kvinnan. Det är svårt att veta om antalet anmälda brott beror på en faktisk ökning. Troligtvis beror det till stor del på en ökad benägenhet att anmäla brott. Våldsbrott mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem och är ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor.

Det finns brister i socialtjänstens arbete med kvinnor som utsätts för våld. Bland annat verkar frågan vara lågt prioriterad och det saknas kunskap. Dessutom är det vanligt att kvinnor döljer att de är utsatta för våld i hemmet, vilket resulterar i att de sällan erbjuds insatser och att de sällan efterfrågar dessa. Socialnämnden bör vidareutveckla sin kompetens och handlingsberedskap för att kunna stödja och hjälpa utsatta kvinnor.

För många kvinnor ger kvinnojourerna ett alternativ till myndigheternas insatser genom att de har en hög grad av tillgänglighet, kan garantera anonymitet och ge tillfälle att möta andra kvinnor i samma situation. Det är viktigt att kvinnojourerna får behålla sin ideella karaktär och får existera på sina egna villkor. Samhället har det grundläggande ansvaret för att kvinnorna och deras barn får det stöd och den hjälp de behöver.

Socialtjänsten bör särskilt ägna uppmärksamhet åt barn som växer upp i miljöer där det förekommer våld. Det behövs mer samarbete mellan olika samhällsinstanser för att man skall kunna hjälpa barn i misshandelsmiljöer. Det är viktigt att socialtjänsten lär sig att tyda barns symtom som kan vara tecken på att deras mamma blir utsatt för våld.

Socialtjänstens ansvar har förtydligats genom att socialtjänstlagens kompletterats med ny bestämmelse 8a § som innebär att Socialnämnden ska verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation.

Förutsättningen för att kvinnor som utsätts för våld ska få ett bättre stöd och bemötande av de yrkesgrupper som de på olika sätt kommer i kontakt med, är att samverkansgrupper bildas. Samverkan vid kvinnovåld måste förankras på politiker- samt berörda myndigheters/organisationers chefs- och ledningsnivåer. För att samverkansgrupperna ska överleva krävs dels att det finns resurser för samverkan i form av tid, där medlemmarna får möjlighet att lära känna varandra och dels resurser för utbildningsinsatser. Samverkansgrupperna bör också arbeta fram informationsmaterial som beskriver vart misshandlade kvinnor kan vända sig. Genom samverkansgrupper ges möjligheter för deltagarna att lyfta fram kvinnovåldsfrågan på den egna arbetsplatsen och detta kan bidra till attitydförändringar som leder till en förändrad och nyanserad bild på kvinnovåld. Samverkansgrupper där varje medlem bidrar med sin verksamhetsspecifika kunskap ger deltagarna kunskap om kvinnovåld, dess orsak och effekter samt kunskap om andra myndigheters handläggning och resurser när det gäller kvinnovåld. Genom att alla deltagare återför kunskaper till den egna organisationen bör detta ge förutsättningar för adekvat hjälp och stöd till våldsutsatta kvinnor.

Rapporten visar att kvinnovåld är en alltför lågt prioriterad fråga och kraftfulla samverkansinsatser behöver vidtagas.

Sändlista

Regeringen; Arbetsmarknadsdepartementet
Socialdepartementet
Inrikesdepartementet
Justitiedepartementet
Socialstyrelsen, Tillsynsgruppen
Socialstyrelsen, Socialtjänstgruppen
Kriminalvårdsstyrelsen
Kriminalvårdsmyndigheten i Linköping
Rikspolisstyrelsen
Brottsoffermyndigheten
Samtliga Socialnämnder i länet
Omsorgsnämnden i Linköping
Råd och Stöd, Klostergatan 5 B, 582 23 Linköping
Samtliga länsstyrelser
Östergötlands kommunförbund, George Mildén
Kvinnojourerna i länet
Brottsofferjourerna i länet
Länspolismästarens kansli, Box 345, 581 03 Linköping
Polisområde Linköping
Polisområde Motala
Polisområde Norrköping
Massmedia enligt sändlista